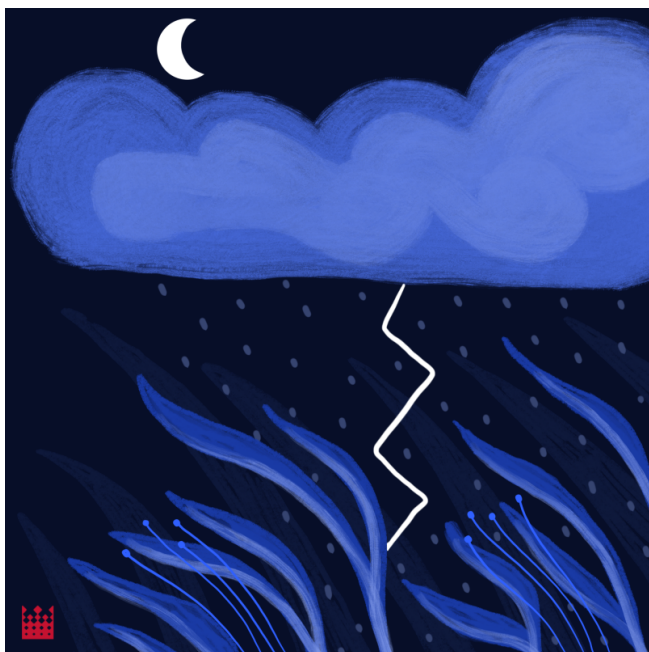

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

Co BURZA może ZBURZYĆ?

Marcelina Jarnuszkiewicz

Stary, bo jeszcze prasłowiański, rzeczownik BURZA pochodzi od równie starego i prasłowiańskiego czasownika *buriti, który przetrwał do naszych czasów pod postacią BURZYĆ.

BURZA (pierwotnie *bur-ja) została tak nazwana, bo się burzy: huczy, wicherzy się, kłębi, buzuje, całe niebo aż kipi z gniewu i miota błyskawicami. Czasownik BURZYĆ miał pierwotnie znaczenie 'huczeć, grzmieć, hałasować, szaleć (z gniewu)'. To ostatnie znaczenie przetrwało w rozszerzonej o cząstkę SIĘ wersji BURZYĆ SIĘ 'być wyprowadzanym ze stanu równowagi; (o cieczy) gwałtownie falować, kipieć', stąd też przenośne 'srożyć się, denerwować się, gniewać się na coś', od którego powstały OBURZYĆ SIĘ i OBURZENIE.

Najmocniej obecnie związane z czasownikiem BURZYĆ znaczenie 'niszczyć, rozwalać, obracać w ruinę' – to, które uwidacznia się w dokonanym ZBURZYĆ – „dostało się” owemu czasownikowi niejako przez pomyłkę. W staropolszczyźnie w znaczeniu 'niszczyć i zniszczyć, rozwalać i rozwalić' używano czasowników BORZYĆ i OBORZYĆ, które kontynuowały prasłowiański przedrostkowy czasownik *ob oriti 'obalić, powalić' (do współczesnych czasów przetrwał on w serbskim i chorwackim pod postacią obòritи / oboriti). Podobieństwo brzmieniowe form BORZYĆ i BURZYĆ doprowadziło do ich kontaminacji i powstania jednego czasownika BURZYĆ o znaczeniu zarówno 'powodować wzburzenie czegoś, wicherzenie się, kłębieństwo' lub 'wprowadzać zamęt, niepokój', jak i 'niszczyć, obalać, rozwalać'.

Ale BURZA pozostała BURZĄ – przede wszystkim zjawiskiem atmosferycznym, które od najdawniejszych czasów budziło w ludziach niepokój i trwogę, a metaforycznie – każdym zjawiskiem gwałtownym i silnie oddziałującym na otoczenie: burza dziejowa, burza protestów, burza oklasków, burza namiętności i burza zieleni...